

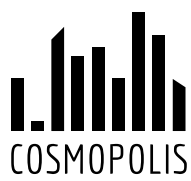
Neuveriteľný príbeh dievčaťa z Prahy, ktoré riskovalo vlastný život,
aby ochránilo kúzlo vzácných židovských kníh.

Knihovnička z Auschwitzu

Inšpirované
skutočnými
udalosťami

Antonio Iturbe

Knihovnička z Auschwitzu

Antonio Iturbe

Antonio Iturbe

Knihovnička z Auschwitzu

Vydala Grada Slovakia, s.r.o., pod značkou Cosmopolis
Moskovská 29, 811 08 Bratislava 1
www.grada.sk
Tel.: +421 2 556 451 89
ako svoju 50. publikáciu

Originál *La bibliotecaria de Auschwitz*, vydaný vydavateľstvom Editorial Planeta, S. A.
v roku 2012 a 2019, preložil do slovenčiny Michal Zidor.

Jazyková redakcia Anetta Letková
Ilustrácie na obálke Kateřina Brabcová
Grafická úprava a sadzba Zuzana Ondrovičová
Grafická úprava obálky Zuzana Ondrovičová
Zodpovedná redaktorka Alexandra Janogová

Vydanie 1., 2020
Počet strán 400
Tlač CPI Moravia Books s. r. o.

Originally published in the Spanish language by Editorial Planeta, S. A. under the title
La bibliotecaria de Auschwitz.

Copyright © Antonio G. Iturbe, 2012, 2019
Copyright © Editorial Planeta, S. A., 2012
Cover Illustration © Kateřina Brabcová

Slovak edition © Grada Slovakia, s.r.o., 2020
Translation © Michal Zidor, 2020

Upozornenie pre čitateľov a používateľov tejto knihy

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto tlačenej či elektronickej knihy nesmie byť reprodukováaná a šírená v papierovej, elektronickej či inej podobe bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa. Neoprávnené použitie tejto knihy bude trestne stíhané.

ISBN 978-80-8090-112-7 (ePub)
ISBN 978-80-8090-111-0 (pdf)
ISBN 978-80-8090-110-3 (print)

**Podľa skutočného príbehu Dity Krausovej,
väzenkyne z **Auschwitu****

Drahí čitatelia,

chcem vám porozprávať, ako vznikla kniha, ktorú držíte v rukách. Pred niekoľkými rokmi španielsky spisovateľ Antonio Iturbe hľadal niekoho, kto by mu vedel povedať viac o knihách v detských oddeleniach koncentračného tábora Auschwitz–Birkenau.

Získal moju internetovú adresu a začali sme si vymieňať e-maily. On mi posielal hlavne krátke úctivé otázky, ja som odpovedala dlhými podrobnými opismi. Potom sme sa stretli v Prahe a ja som mu dva dni ukazovala, kde som vyrastala, v ktorom pieskovisku som sa hrala, kde som chodila do školy a v ktorom dome sme žili s rodičmi pred tým, ako sme ho navždy opustili, keď nás nacisti poslali do geta v Terezíne. Nasledujúci deň sme sa dokonca vybrali do samotného Terezína. Keď sme sa nakoniec lúčili, Toni povedal: „Každý vie o najväčšej knižnici na svete. Ja však napíšem knihu o najmenšej knižnici na svete a jej knihovníčke.“

Tú knihu práve držíte v rukách. Samozrejme, napísal ju po španielsky a toto je preklad. Použil veľkú časť toho, čo som mu porozprávala, okrem toho však usilovne zozbieral informácie aj z iných zdrojov. No napriek historickej správnosti tohto príbehu to nie je dokument. Ide skôr o rozprávanie zrodené z mojich vlastných skúseností a bohatej predstavivosti autora.

Ďakujem, že ho čítate a šírite ďalej do sveta!

Vaša Dita Krausová

Počas svojej existencie bol blok 31 vo vyhladzovacom tábore Auschwitz domovom piatich stovák detí a niekoľkých väzňov, ktorých nazývali „poradcovia“. Je ťažko uveriteľné, že napriek prísnemu dozoru sa v tomto bloku nachádzala tajná detská knižnica. Bola maličká, obsahovala len osem kníh vrátane *Stručných dejín sveta* H. G. Wellsa, ruskej gramatiky a ďalšej knihy o analytickej geometrii... Vždy večer sa knihy spolu s ďalšími pokladmi, napríklad liekmi a jedlom, zverili jednému z najstarších dievčat, ktoré malo za úlohu ukryť ich každý deň na inom mieste.

ALBERTO MANGUEL, *Knižnica v noci* (The Library at Night)

Literatúra má rovnaký efekt ako zápalka zapálená na poli uprostred noci. Jej plamienok osvetľuje maličký priestor, umožňuje nám však vidieť, koľko temnoty ho obklopuje.

JAVIER MARÍAS, citujúci Williama Faulknera

1.

Auschwitz-Birkenau január 1944

Nacistickí dôstojníci sú odetí v čiernom. Hľadia na smrť s ľahostajnosťou hrobára. V Auschwitzi má ľudský život takú nízku hodnotu, že sa už nikto nestriela; guľka má väčšiu dôležitosť ako ľudská bytosť. V tomto koncentračnom tábore sú sprchy, kde sa používa plyn Cyklon. Je finančne efektívny, pretože jediná nádrž zabije stovky ľudí. Zo smrti sa stal priemysel, ktorý je výnosný iba vtedy, keď sa robí vo veľkom.

Dozorcovia nevedia, že v rodinnom tábore v Auschwitzi, na tmavom blate, do ktorého všetko zapadá, Alfred Hirsch založil školu. Nemajú o tom poňatia a nesmú sa o tom dozvedieť. Niektorí väzni si mysleli, že to nie je možné. Vraveli, že Hirsch je šialený alebo možno naivný: ako môžete učiť deti v tomto brutálnom vyhladzovacom tábore, kde je všetko zakázané? Hirsch sa však pri tých slovách len usmial. Vždy sa tajomne usmieval, akoby vedel dačo, čo nikto iný. *Nezáleží na tom, koľko škôl nacisti zatvorila, vravel im. Škola vzniká vždy, keď sa niekto zastaví, povie deťom príbeh a ony ho počúvajú.*

V továrni na smrť menom Auschwitz-Birkenau, kde pece pália mŕtvoly deň a noc, je blok 31 atypický, skutočná anomália. Je

triumfom Fredyho Hirscha. Predtým býval učiteľom telesnej výchovy, teraz je však sám atlétom: preteká sa s najväčším parným valcom ľudskej histórie. Podarilo sa mu presvedčiť nemeckých veliteľov tábora, že keď sa budú deti hrať v jednej z chatrčí, ich rodičia sa budú môcť naplno venovať práci v tábore BIIb, nazývanom „rodinný tábor“. Veliteľstvo tábora súhlasilo, no iba pod podmienkou, že chatrč bude slúžiť výhradne na hry a podobné aktivity: škola bola zakázaná. A tak vznikol blok 31.

V tejto drevenej chatrči predstavujú jednotlivé triedy iba lavičky natlačené k sebe do skupín. Steny tú nie sú, tabule sú neviditeľné. Učitelia kreslia rovnoramenné trojuholníky, písmená abecedy, dokonca aj toky európskych riek iba rukami do vzduchu. Nachádza sa tu asi dvadsať skupiniek detí, pričom každá má vlastného učiteľa. Sú tak blízko pri sebe, že učitelia šepkajú, aby sa príbeh o desiatich egyptských pohromách neplietol s učením o rytmických zákonoch.

* * *

Dvere baraku sa rozrazia a Jakoubek, ktorý má práve hliadku, uháňa do miestnosti Blockältestera Hirscha, vedúceho bloku 31. Jeho dreváky zanechávajú na podlahe frkance vlhkého táborového blata a bublina ticha a pokoja v bloku 31 razom praskne. Dita Adlerová hľadá z rohu ako hypnotizovaná na maličké zablatené škrvrny a Jakoubek zakričí: „Šeš! Šeš! Šeš!“

Tento kód značí, že do bloku 31 dorazia o chvíľku dozorcovia SS.

Hirsch vystrčí hlavu z dverí. Svojim asistentom či učiteľom, ktorých zraky sa naňho upierajú, nepotrebuje povedať ani slovo. Takmer neznateľne prikývne. Jeho pohľad je rozkazom.

Vyučovanie sa ihneď preruší a nahradia ho hlúpe nemecké pesničky a hry, pri ktorých sa háda, aký predmet vidí jedno z detí,

aby sa zdalo, že je všetko v poriadku. Za normálnych okolností dvaja hliadkujúci vojaci len na chvíľku vojdú do baraku, rutinne preletia pohľadom po deťoch, občas zatlieskajú do rytmu pesničky alebo postrapatia vlasy niektorému z detí a potom pokračujú v pochôdzke. Jakoubek však tentoraz k zvyčajnému poplachu ešte dodá: „Inšpekcia! Inšpekcia!“

Inšpekcie sú niečo celkom iné. Všetci sa musia postaviť do radu a dozorcovia prehľadávajú budovu. Občas vypočúvajú najmladšie deti; dozorcovia dúfajú, že využijú ich nevinnosť a vypáčia z nich informácie. Nikdy nemajú úspech. Dokonca aj najmladšie deti chápu viac, než by sa dalo vyčítať z ich usopených tváričiek.

Nieкто zašepká: „Kňaz!“ a v budove sa rozoznie vydesené mrmlanie. Takto volajú jedného z poddôstojníkov SS, seržanta, ktorý vždy kráča s dlaňami schovanými v rukávoch svojho vojenského zimníka ako kňaz, hoci jediné náboženstvo, ktoré vyznáva, je krutosť.

„No tak, poďme! Židovka! Áno, ty! Povedz ‚Vidím...‘“

„A čo vidím, pán Stein?“

„Čokoľvek! Preboha živého, dieťa, čokoľvek!“

Dvom učiteľom sa v očiach zračí hrôza. Držia niečo, čo je v Auschwitzu absolútne zakázané. Tieto predmety, z ktorých sa nedá strieľať, nemajú ostrie, čepeľ a nedajú sa použiť ako tupá zbraň, sú také nebezpečné, že ich prechovávanie automaticky značí rozsudok smrti. Predmety, ktorých sa neúnavní strážcovia Ríše tak veľmi boja, nie sú nič iné než knihy: staré, nezviazané, otrhané a s chýbajúcimi stranami. Nacisti ich zakazujú, vytrvalo po nich pátrajú. Keď sa pozrieme na celú históriu, všetci diktátori, tyrani a utláčatelia, nech zastávali akúkoľvek ideológiu – či už šlo o Árijcov, Afričanov, Aziatov, Arabov, Slovanov, alebo akúkoľvek inú národnosť, či už bránili populárne revolúcie, alebo privilégia

vyšších tried, zastávali Božie príkazy alebo stanné právo –, mali jednu spoločnú vec: nemilosrdné perzekvovanie písaného slova. Knihy sú extrémne nebezpečné, lebo nútia ľudí rozmýšľať.

Skupinky sú na miestach, čakajúc na dozorcov potichu spievajú, lenže jedna dievčina túto zdanlivú harmóniu naruší. Hlučne sa rozbehne a kľučkuje pomedzi zhluky lavíc.

„Pozor!“

„Čo to robíš? Zbláznila si sa?“ kričia na ňu učitelia.

Jeden sa ju pokúsi zastaviť a schmatnúť ju za ruku, ona sa mu však ladne vyšmykne a trieli ďalej. Vylezie na asi meter vysokú piecku s komínom, rozdeľujúcu chatrč na dve časti, a hlučne zoskočí na druhej strane. Prevráti pritom stoličku, ktorá sa kotúľa po zemi s takým hromovým rachotom, že sa na chvíľu zastaví všetka aktivita v miestnosti.

„Nešťastné dievča! Všetkých nás prezradíš!“ huláka pani Križková, ktorej od zlosti celkom sfialovala tvár. Za chrptom ju deti volajú pani Protivná. Nevie, že tú prezývku vymyslelo práve toto dievča. „Sadni si dozadu k asistentom, hlupaňa!“

Dita sa však nezastaví. Pokračuje v divokom behu, nevnímajúc nahnevané pohľady. Deti fascinovane hľadia, ako sa im pred očami mihajú jej útle nôžky vo vlnených ponožkách. Je veľmi chudá, ale nie vyzíabnutá, a keď nezastaviteľne kľučkuje pomedzi skupinky, hnedé vlasy po pleciah jej poskakujú zboka nabok. Dita Adlerová sa pohybuje medzi stovkami ľudí, beží však sama. Vždy utekáme sami.

Dostane sa doprostred miestnosti a preletí cez skupinku detí. Odstrčí nabok zopár stoličiek a jedno malé dievčatko sa pritom zakolíše a spadne.

„Hej, kto si myslíš, že si?!“ kričí na Ditu zo zeme.

Učiteľku z Brna ohromí, keď zbadá, ako pred ňou to dievča zastane, lapajúc po dychu. Okrem dychu Dite dochádza aj čas, preto

jej uchmatne knihu z rúk a učiteľka si zrazu vydýchne. Kým stihne poďakovať, Dita je už niekoľko metrov ďaleko. Od príchodu nacistov ich delia len sekundy.

Inžinier Maródi, ktorý jej manévre sleduje, čaká už na ňu na okraji svojej skupinky. Keď okolo neho preletí, podá jej svoju knihu, akoby to bol kolík na štafete. Dita zúfalo trieli do zadnej časti chatrče, kde asistenti okato zametajú dlážku.

Je len na polceste k nim, keď si všimne, že hlasy všetkých okolo na chvíľku zakolísali, zatrepotali sa ako plameň sviečky, keď niekto otvorí okno. Dita sa nepotrebuje obrátiť, aby vedela, že dvere baraku sa otvorili a dovnútra vchádzajú dozorcovia SS. Okamžite sa vrhne na zem, čím vydesí skupinku jedenásťročných dievčat. Vloží si knihy za blúzku a prekříži ruky na hrudi, aby jej nevypadli. Dievčatá na ňu kútikom oka vrhajú pobavené pohľady, zatiaľ čo veľmi nervózna učiteľka zdvihne bradu a naznačí im, aby spievali ďalej.

Dozorcovia niekoľko sekúnd behajú pohľadmi po vnútrajšku chatrče a potom zrevú jedno zo svojich obľúbených slov: „*Achtung!*“

V baraku sa rozhostí ticho. Pesničky zmlknu, hry sa zastavia. Všetci stoja na mieste ako prikovaní. A uprostred ticha je počuť, ako niekto zreteľne zapíska úvodné tóny Beethovenovej *Piatej symfónie*. Kňaz je všeobecne obávaný seržant, no aj on pôsobí ako si nervózne, pretože ho sprevádza dakto ešte obávanejší.

„Boh nám pomáhaj!“ začuje Dita niečí šepot.

Ditina matka pred vojnou hrávala na klavíri, preto Dita s určitosťou vie, že ten piskot je *Piata symfónia*. Uvedomí si, že to nie je prvýkrát, čo počuje rovnaký zvuk. Stalo sa to po tom, čo cestovali tri dni z terezínskeho geta natlačení do vagóna pre dobytok bez jedla a vody. Keď dorazili do tábora Auschwitz–Birkenau, bola už noc. Nemohla zabudnúť na škrípanie otvárajúcich sa kovových

dverí, ani na prvý závan ľadového vzduchu, ktorý páchol po spálenom mäse. Nedala sa dostať z hlavy ostrá žiara svetiel v noci: nástupisko bolo osvetlené ako operačná miestnosť. Vtedy sa ozvali rozkazy, buchot pažíeb pušiek o steny kovového vagóna, výstrely, piskot, krik. A uprostred toho zmätku istý kapitán, na ktorého aj dozorcovia SS hľadeli s hrôzou v očiach, bezchybne písal Beethovenovu symfóniu.

Vtedy na stanici ten kapitán prešiel tesne okolo Dity. Uvidela jeho vyblýskanú uniformu, dokonale čisté biele rukavice a Železný kríž na prednej strane jeho vojenského kabáta – medailu, ktorá sa dá získať iba na vojnovom poli. Zastal pred skupinkou matiek s deťmi a priateľským gestom potľapkal rukou v rukavici jedno z detí po chrbte. Dokonca sa aj usmial. Ukázal na štrnásťročné dvojčatá – volali sa Zdeněk a Jirka – a jeden z desiatnikov ich rýchlo odvedol z radu. Ich matka chytila dozorca za lem kabáta, padla na kolená a prosila ho, aby ich nebral preč. Vložil sa do toho kapitán a pokojným hlasom povedal: „Nikto sa o nich nepostará tak ako strýko Jozef.“

A z istého hľadiska to bola pravda. Nikto v Auschwitzi neskivil ani vlások na hlave žiadnemu z dvojčiat, ktoré doktor Jozef Mengele zbieral na svoje experimenty. Nikto sa k nim nesprával tak ako strýko Jozef vo svojich príšerných genetických experimentoch, ktorými chcel zistiť, ako by Nemky mohli rodiť dvojčatá, a teda zdvojnásobiť počet pôrodov árijských detí. Dita si spomína, ako Mengele odvádza deti držiac ich za ruky a stále si pokojne popískoval.

Rovnaká symfónia sa teraz ozýva v bloku 31.

Mengele...

* * *

Blockältester Hirsch sa vynorí z maličkej kancelárie, predstierajúc, že ho návšteva príslušníkov SS príjemne prekvapila. Na privítanie dôstojníkov hlasno spojí päty: je to zdvorilý pozdrav vyššieho dôstojníka, zároveň sa ním však demonštruje aj vojenský postoj – ani podriadený, ani vystrašený. Mengele mu venuje jediný krátky pohľad. Stále si píska a ruky má za chrbtom, akoby sa ho nič z tohto netýkalo. Seržant, ktorého všetci volajú Kňaz, prebieha takmer priehľadnými očami po chatrči. Ruky má zastrčené v rukávoch vojenského zimníka v úrovni pásu – nikdy nie sú ďaleko od puzdra pištole.

Jakoubek sa nemýlil. „Inšpekcia,“ zašepká Kňaz.

Dozorcovia SS zopakujú jeho rozkaz tak nahlas, až rezonuje v ušiach väzňov. Dita sedí uprostred kruhu dievčat, celá sa trasie a stíska si rukami trup. Počuje šuchot knižných stránok o svoje rebrá. Ak u nej knihy nájdú, je koniec.

„Nebolo by to fér,“ zahundre.

Má štrnásť rokov. Jej život sa ešte len začína, všetko leží pred ňou. Spomenie si na slová, ktoré jej matka stále a naliehavo opakuje vždy, keď sa Dita sťažuje na svoj osud: „Je vojna, Edita, je vojna.“

Je taká mladá, že si takmer ani nepamätá, ako vyzeral svet pred vojnou. Spomienky si uchováva tajne asi tak, ako teraz skrýva knihy pred nacistami. Zavrie oči a pokúša sa rozpamätať, aký bol život, keď necítila strach.

* * *

Predstaví si seba začiatkom roku 1939. Má deväť rokov, stojí pred orlojom na Staromestskom námestí v centre Prahy a úzkostlivo vrhá kradmé pohľady na starého kostlivca, ktorý sa rozhliada po strechách mesta obrovskými prázdnyimi očnými jamkami.

V škole im vraveli, že hodiny sú mechanickým zázrakom, ktorý vymyslel majster Hanuš pred viac než päťsto rokmi. Ditina stará mama jej však rozprávala hrozivejší príbeh. Kráľ prikázal Hanušovi, aby skonštruoval hodiny s postavami, automatmi, ktoré sa budú každú hodinu premávať po veži. Keď orloj dokončil, kráľ dal svojim úradníkom rozkaz: mali hodinára oslepiť, aby už nikdy nezostrojil podobný zázrak. Hodinár sa však pomstil – vložil do mechanizmu ruku, čím ho zastavil. Ozubené kolieska mu rozdrvili ruku, mechanizmus sa zasekol, hodiny sa zastavili a dlhé roky ich nikto nevedel opraviť. Dita mala niekedy nočné mory o tej amputovanej ruke, ako stále cupotá po ozubených kolieskach mechanizmu.

Kým zvierala knihy, ktoré ju mohli priviesť do plynovej komory, s nostalgiou myslela na šťastné dieťa, ktorým kedysi bola. Vždy, keď sa s matkou vydávala do mesta na nákupy, ju najviac tešilo, keď sa mohla postaviť pred orloj. Nie preto, aby pozorovala mechanickú šou (kostlivec ju desil viac, než by si bola ochotná priznať), ale preto, aby sledovala okoloidúcich, z ktorých mnohí boli cudzinci na návšteve hlavného mesta Čiech. Pri pohľade na ohromené tváre a pri začutí bláznivého chichotania sa turistov len s ťažkosťami potláčala smiech. Vymýšľala im mená. Jednou z jej obľúbených kratochvíl bolo vymýšľanie mien predovšetkým susedom a priateľom rodičov. Snobskú pani Gottliebovú volala „pani Žirafa“, lebo stále naťahovala krk, aby tak prejavila nadradenosť. A čalúnnika Kristiána v obchode na prízemí domu prezývala „pán Bowlingový Kolok“, pretože bol kosť a koža a celkom holohlavý. Spomínala si, ako bežala za električkou, ktorej maličké zvonce zvonili vo chvíli, keď na Staromestskom námestí zatáčala za roh a mierila do diaľky cez štvrť Josefov. Potom utekala k obchodu, kde vedela, že nájde matku, pretože tu kupovala látky na Ditine zimné kabáty a sukne. Nezabudla, ako veľmi mala ten obchod rada: nad dverami svietil

neónový nápis, ktorého farebné cievky sa rozsviecovali odspodu nahor a potom opäť postupne nadol.

Keby nebola jedným z detí obrnených typicky detským šťastím, možno by si všimla, že pred novinovým stánkom stojí dlhý rad mešťanov čakajúcich na to, aby si kúpili výtlačok. V ten deň bol nápis na prednej strane *Lidových novin* väčší a výraznejší než obyčajne. Skôr kričal, než oznamoval: VLÁDA SCHVÁLILA VSTUP NEMECKÝCH VOJSK DO PRAHY.

* * *

Dita na chvíľku otvorí oči a všimne si, že dozorcovia snoria v zadnej časti chatrče. Kontrolujú úplne všetko, dokonca nazerajú aj za kresby visiace na stenách z podomácky vyrobených klinec z ostnatého drôtu. Nikto neprehovorí ani slovo; ozývajú sa len zvuky dozorcov sliediacich po baraku. Vo vzduchu je cítiť vlhkosť a pleseň. Okrem toho však aj strach. Je to pach vojny.

Z toho mála, čo si Dita pamätá z detstva, vie, že mier vonia po kuracej polievke variacej sa každý piatok celú noc na sporáku. Chutí po dobre prepečenej jahňacine a pečive s orieškami a vajčkami. V škole trávila dlhé hodiny, popoludnia skákala panáka alebo sa hrala na skrývačku s Margit a ostatnými spolužiakmi, ktorí v jej pamäti už blednú...

Zmena nastávala postupne, Dita si však spomína na deň, keď sa jej detstvo skončilo navždy. Nepamätá si presný dátum, ale bolo to pätnásteho marca 1939. Obyvatelia Prahy sa prebudili do roztraseného mesta.

Krištáľový luster v obývačke vibroval, Dita však vedela, že nejde o zemetrasenie, pretože nikto zmätene nepobiehal a netváril sa rozrušene. Jej otec popíjal rannú kávu a čítal noviny, akoby sa nič nedialo.

Dita s matkou vyšli na ulicu, ktorá sa takisto chvela. Zamierili na Václavské námestie, odkiaľ počula hluk. Zem sa triasla tak intenzívne, až jej štekľila chodidlá. Tlmené zvuky silneli, čím viac sa blížili k námestiu, a Dita nevedela, čo sa deje. Keď prišli na námestie, nemohli prejsť na druhú stranu ulice, pretože ju blokoval dav ľudí, a videli len stenu pliec, kabátov, krkov a klobúkov.

Matka zastala na mieste. Tvár mala napätú, akoby náhle zostarla. Chytila dcéru za ruku a chcela sa obrátiť, Ditu však premohla zvedavosť. Vytrhla sa z matkinho zovretia. Keďže bola drobná a chudá, ľahko sa predrala davom ľudí na chodníku až dopredu, kde stáli mestskí policajti jeden vedľa druhého.

Ohlušovalo ju hučanie motorov: sivé motocykle s prívesnými vozíkmi prúdili jeden za druhým. Každý viezol vojakov v lesknúcich sa kabátoch a žiarivých helmách, a z krku im viseli okuliare. Nasledovali ich vojenské dodávky, z ktorých trčali obrovské guľomety. Za nimi pomaly burácali po námestí tanky ako stádo hroživých slonov.

Vtedy si vpravala, že ľudia prúdiaci okolo nej vyzerali ako mechanické postavy z orloja, že o niekoľko sekúnd sa zavrú za nimi dvierka, zmiznú a zem sa prestane chvieť. Neboli to však panáci bez duše, ale živí ľudia. Čoskoro mala zistiť, že rozdiel medzi nimi nie je vždy veľmi veľký.

Mala iba deväť rokov, ale bála sa. Nehrala žiadna kapela, nezýval sa žiaden smiech alebo veselie. Dav pozoroval sprievod v absolútnom tichu. Prečo tu boli tí uniformovaní muži? Prečo sa nikto nesmiel? Zrazu jej ten výjav pripomínal pohreb.

Matka ju našla, tentoraz ju chytila ocelovým stiskom a ťahala preč z davu. Zamierili opačným smerom, kde bola Praha opäť sama sebou. Bolo to ako prebudiť sa zo zlého sna a zistiť, že všetko je zasa v poriadku.

Zem sa im však stále triasla pod nohami. Celé mesto sa chvelo. Jej mama takisto. Zúfalo ťahala Ditu za sebou, snažila sa dostať čo najďalej od sprievodu. Jej nohy v pekných lakovkách robili malé, no rýchle kroky.

* * *

Dita si s povzdychom pritlačí knihy bližšie k telu. Smutne si uvedomí, že to bolo v ten deň, nie v deň jej prvej menštruácie, keď zanechala za sebou detstvo. V tej chvíli sa prestala báť kostlivcov a starých príbehov o fantómových rukách a začala mať strach z ľudí.

2.

Príslušníci SS kontrolujú ošarpaný barak takmer bez jediného pohľadu na väzňov. Sústredia sa výhradne na steny, podlahu a celý priestor. Nemci sú systematickí: najprv nádoba, potom jej obsah. Doktor Mengele sa obráti a rozpráva sa s Fredym Hirschom, ktorý po celý čas stojí v pozore. Dita rozmýšľa, o čom sa asi zhovárajú. Nie je veľa židov, ktorí sa vedia rozprávať s Mengelem – alebo anjelom smrti, ako ho nazývali – s takou sebaistotou. Vrávi sa, že Hirsch nepozná strach. Iní si myslia, že Nemci sú k nemu zhovievaví, pretože je tiež Nemec. Ďalší dokonca tvrdia, že za jeho úhľadným zovňajškom sa skrýva niečo nechutné.

Kňaz, ktorý vedie inšpekciu, urobí nejaké gesto, ktoré si Dita nevie interpretovať. Keby im dozorcovia prikázali postaviť sa do pozoru, ako bude držať knihy bez toho, aby jej vypadli?

Prvá vec, ktorú učí každý veterán koncentračného tábora nového väzňa, je, že človek si musí vždy jasne uvedomovať svoj cieľ: prežitie. Prežiť niekoľko hodín, získať takto ďalší deň, ktorý spolu s ďalšími dňami môže utvoriť týždeň. Musíte žiť takto, nikdy si nerobiť veľké plány, nemať veľké ciele, iba prežiť každý moment. *Žiť* je slovo, ktoré dáva zmysel iba v prítomnom čase.

Je to jej posledná šanca zbaviť sa kníh – len meter od nej stojí prázdna stolička. Keď sa postavia do radu a dozorcovia tam nájdú knihy, nebudú môcť zistiť, že to bola ona: vinní budú všetci